

do 6. avgusta 1848, kateri dan je mogel sardinski kralj tepen in osramoten tako jaderno, kakor je prišel, s svojo premagano armado čez reko Tičin bežati, v celi italijanski vojski, pravimo, se je skušal naš regiment z drugimi regimenti. Misliti je bilo, da bo po odhodu premaganih Piemontezov kralj Karl Albert se s cesarjem pomiril; pa nesreča ga je še premalo zmodrila; mesca marca 1849 napové drugič vojsko, ktera je bila pa po dveh kervavih bitvah že 23. marca dokončana. Tudi v tej kratki vojski se je naš regiment junaško obnesel, dasiravno ni prišel vès v boj. Čakalo ga je pa še mnogo vročega dela v Romanii, kjer je bilo treba še puntarje ukrotiti, in še le 20. junija, ko se je Jankina podala, je prišel čas majhnega počitka. Regiment je ostal do 19. novembra 1850 v Jankini, od kodar je bil v Benedke, od tod pa pozneje v Dalmacijo prestavljen. Sedaj je zopet v Benedkah.

V italijanski vojski so bili samo prvi trije bataljoni regimenta in pa bataljon brambovcov. Ker so se Madžarji leta 1848 tudi spuntali in cesarju pokornost odpovedali, je bilo treba tudi te ukrotiti. Tudi krajnska dežela je mogla pomagati in dala je 4. in 5. bataljon, zgolj novince, na Ogersko. Četrti bataljon je imel pred Komornom žalostno osodo, ker so puntarji v črni noči med 25. in 26. aprila iz terdnjave planili in ga skoraj popolnoma končali. Ko je bila tudi ogerska vojska končana, sta se tudi 4. in 5. bataljon na Krajsko vernila.

V italijanski kakor tudi v ogerski vojski so se Krajnci junaško obnašali; v poterjenje tega povémo, da je prejelo v poslavljenje zavoljo hrabrosti medalje 65 vojakov od feldvebeljna nazaj, in sicer: zlatih 9, velikih srebrnih 16, malih srebrnih 50. Dva sta dobila verh zlate medalje tudi še rusovski križec. Oficirjev je bilo poslavljenih 14 s križcom za vojaške zasluge, kakor je bilo tudi več redov med oficirje in medalj med zdravnike razdeljenih.

Krajska dežela je v poslednjih vojskah skorej neverjetno veliko storila; dala je namreč od 18. marca 1848 do 3. maja 1850 6675 mož ali k domačemu regimentu ali pa k kanonirjem, kojnikom in drugim četam. K regimentu samemu je šlo v 12 transportih 2774 mož.

Regiment se je povsod junaško obnašal, pa tudi domovina ni pozabila svojih hrabrih sinov. Verh tega, da je pri vsaki priložnosti se hvaležno skazala, je zložila v kratkem čez 14.000 fl., katerih obresti se delé vsako leto med 20 krajskih, v vojski ali sicer v službi pokvarjenih vojakov. Imenuje se ta zalog „zalog za krajske invalide.“

To je ob kratkem pregled zgodovine krajskega regimenta. Gospod izdatelj jo je prav mično popisal; gré mu zavoljo tega vsa pohvala, pa tudi zavoljo tega, ker je vse, kar se bo za bukve skupilo in čez stroške za tiskanje ostane, namenjeno v zalog za krajske invalide. Cena jim je 1 fl., dobivajo se pri bukvarju gosp. Lercherju.

Domače reči.

Vprašanja društva za jugoslavensko povestnico in starine na vse prijatle domačih starin jugoslavenske povestnice. *)

1. Ali se nahajajo v vaši okolici na gorah ali na polji majhni homci, kateri so od človeških rok nanešeni? Kako se imenujejo in kaj se pripoveduje o njih? Ali se nahajajo kamni z napisi, podobami?

2. Ali so bile kje v vaši okolici, dalječ od navadnih pokopališ po naključji izkopane kosti in kako velike in ktere verste?

3. Ali so ležale take kosti v zemlji ali na zemlji? Ali je bilo tako mesto, kjer so ležale, ograjeno s kamnjem ali opeko (ceglom)? In ali se je tū našlo tudi kaj kamenitnih trug, orožja, perstanov, dnarjev, dragega kamnja, ogujišč, oglevja, pepela itd.

4. Ali se nahajajo pri vas stare zidine nad ali pod zemljo? S čem so zagrajene, kadaj in od koga?

5. Ali se nahajajo pri vas stare opeke, s kakim urezanimi znamenji ali pismenkami?

6. Ali so pri vas kje ostanjki starih vodovodov z železnimi, svinčenimi ali perstenimi cevmi?

7. Ali so se našle v vaši okolici pri kopanju ali oranju stare posode, kaj je v njih bilo? Ali so bile morebiti kake druge take stvari izkopane?

8. Ali so bile kadaj v vaši okolici izkopane ali najdene slike (podobe), štatve, dnarji, igle, perstani, pušice, mamuze, méči, šlemovi, ščitovi, kacige itd. zlati, srebrni, medeni, jekleni, bakreni, bronasti itd.

9. Ali se nahajajo pri vas na polju ali v cerkvah, v gradovih, hišah itd. kamni z napisi gerškimi, latinskimi ali s kakim drugim pisanjem?

10. Ako so bile kadaj take stvari najdene, kje so sedaj?

11. Ali so pri vas imena gorá, bregov, polja, dolin, klancov, špilj (jam), ponorov, pečin itd., ktere spominjajo na staro dobo, mitologijo ali zgodovino, in kaj se je ondi znamenitega zgodilo?

12. Ali so pri vas stari gradovi, samostani, cerkve ali druge znamenite zidanja in kaj se pripoveduje o njih?

13. Ali se nahajajo v vaši okolici po cerkvah, gradovih ali kje drugje znamenite stare malarije in slike od dobrih umetnikov? ali se nahajajo tū podobe gradov, samostanov, cerkvá in družih reči domačih? ali se nahajajo ali malane ali iz kamna izdelane podobe slavnih mož ali žen, ali narisanih narodnih nošenj ali dogodkov?

14. Ali imate v vaši okolici kje starih rokopisov, lepšanih s slikami, ali knjig z bakro-, medo- in lesorezi ali barvasto lepšarijo?

15. Ali so v vaši okolici kaki arkivi ali zbirke pisem, ali pa posamni stari diplomi, rokopisi, knjige itd., v katerem kolj jeziku? Kdaj in od koga je bila izdana taka stara knjiga? Kdo jo je natisnil, kje in kterege leta?

16. Kdo ima zdaj tako knjigo ali tak rokopis? ali se more dobiti v pervopisu ali v prepisu?

17. Ali so v knjižnici škofijstva, samostana, tehantije, fare ali v privatnih rokah kaki rokopisi, naj so pisani v kteremkolj jeziku ali naj govore o kterikolj znanosti, posebno pa o takem predmetu, kateri sega v povestnico jugoslavensko? Od koga je pisan tak rokopis? kterege leta? koliko ima listov? ali ima miniatúr? Ali je lastnoročni rokopis kakega znamenitega človeka? Ali se more dobiti za prepis ali na prodaj?

18. Kakošni umetni predmeti se nahajajo v vaši fari ali v glavni in podružni cerkvi? Ali se najdejo v nji kaki kamniti ali leseni lepi kipotvori? ali boljše slike na lesu, médi, platnu ali steni itd., katerih umetnikov ime je znano? Ali je kaj krasno in umetno izdelanih cerkvenih šatev, posod in odej, križev, stopnic, kerstivnic, prižnic, klopí z izrezljninami itd.? Ali je znano ime tistega, kateri jih je naredil ali narediti dal, in v kterem času?

19. Ali je v vaši cerkvi ali blizu vašega stanovanja kaj starinskih napisov na zidu, na nadgrobnih kamnih, na zvonovih, podobah in križih, na mašnih oblačilih, na cerkvenih posodah?

20. Kterege leta je zidana glavna ali podružna cerkev vaše okolice? Od kterege mojstra? v kterem štilu, ali ima vrata in okna okrogla, špicaste ali čveterovoglate? Ali je na križ ali okroglo zidana? Ali je na nji kaj kamenitnih rezarij, stolpov ali polstolpov itd.?

(Konec sl.)

*) Te vprašanja je poslalo po svetu sl. zagrebško društvo s prošnjo, naj jih tudi slovenski časniki razglasijo, ker v kolo jugoslavenskega starinstva in jugoslavenske povestnice spadajo tudi naše reči starine. Vred.

s „slavonicus“ — „illyricis loco slavonicis vestibus indutus“ „opravljen po horvatski, slovenski“ — pravi Belostenec, ker vemo, da so stari večkrat Slavonijo istovetvali s Horvaško.¹⁾ Kar nam tudi A. Mažuranić poterjuje v horvaškem slovstvu (v „Novicah“ 1855), kjer pravi, da je sedanja gradjanska Horvatska nezadosti po postavah branjeno ime Slovensko (kar je s Slavonsko vse eno) zamenila s pravim Horvaškim. Torej „illyricus“ in „slavonicus“ (slavonicus, slavinicus, slovenicus, slovonicus i. t. d.) nista nič družega, kakor synonyma pravega imena „croaticus“ in „slovenski, slovinski, slovjenski“ per excellentiam niso nič družega ko synonyma pravega imena „horvaški.“ Le-ti izrazi „Illyrus, illyricus, slovenicus, slovonicus“ itd. so nekako samo v latinščini dopuščeni, v slovenskih jezikih se jim pa morajo pravi pomeni podtikati. In ker so izrazi „slovenski, slovinski, slovjenski“ tako občni, kakor to dobro razlaga gospod Poženčan v „Novicah“ 1854, da se vsacemu slovenskemu narodu z ne manjšo pravico kakor kranjsko-štirskemu morejo pridavati, nas celó nič ne motijo nekteri, ki pišejo „horvaško-slovenski“ ali pa „horvaški Sloveni“, ker se ravno tako dobro reče „rusko-slovenski“, „česko-slovenski“, kar se tudi piše.

Odkod pa to pride, da nekteri pisatelji kranjsko-štirski narod sploh Slovence in njih jezik slovenski imenujejo, ne vem še zdaj gotovo; al če pomislim tisto zgodbo, ko se je kranjsko-štirski narod hotel šteti tudi pod „natio illyrica“, ktera edina ima v Rimu do zavoda sv. Jeronima pravico, in če se spomnim še na tisto, da je Napoleon spravivši pod se kranjsko zemljo, horvaško južno itd. vse te dežele z enim občnim imenom „Königreich Illyrien“ nazval, kateri izraz so horvaški pisatelji s „Slovinac, Slovenac, slovinska, slovenska država“ predstavljali, je pač jasnejše od belega dneva, da so Kranjci-Štirci od Horvatov per excellentiam „Slovincov, Slovincov“ zvanih le-to ime na se prenesli. Razun tega nikoli ne čuješ Kranjca, Korošca in Goričana reči, da po „slovenski“, ampak vselej le da po kranjski govori. Če pa ktereга štirca slišiš reči, da po slovensko guči, naj te to nič ne moti, ker vemo, da so Štirci potomki prvobitnih stanovnikov Slovincov, in da strogo vzevši ne spadajo pod Kranjce. To tudi njihovo narečje spričuje, ktero se dosti, ne le v tistem Kranjcu celó neznanem ý (ü)* in v naglasku v konjugiranji glagolov, ampak tudi v pomenu in rabi pojedinih besed od kranjskega loči.

Štírec bi na priliko djal: „jas s'n bya zdačkaj pr njen, pa s'n jemi poveda (reka), da de moga iti ytri itd. pa še ba ga rad itd.“; Kranjec gotovo ne bi tako djal, še manj pa Korošec in Goričan. Štírec dela tempora praeterita in optativ vselej le na *a*, Kranjec pa na *o*, včasih tudi na *au*, *ou*, v čem se ločita obadva od Horvatov vsacega narečja. Štírec skoro povsodi tisti *m*, ki je na koncu besede, izgovarja kakor *n*, počem je jako blizo čakavcom. V tem pa se Kranjec in Štírec zlagata, da nekatere glasnike požirata, na priliko: s'm, s'n itd.²⁾

Domače reči.

Vprašanja društva za jugoslavensko povestnico in starine na vse prijatle domačih starin jugoslavenske povestnice.

(Konec.)

21. Ali je kaj taci tiskanih knjig ali rokopisov, v katerih so popisane gori omenjene stvari?

¹⁾ Gl. v Jambrešičevem besednjaku pod „Illyricum“; in v Carolovi Germanii avstrijski (Dunaj 1701), kjer na 33 strani pravi: „Styriam ab oriente ambiunt Hungaria et Slavonia.“ ²⁾ V horvaščini najdemo tudi v nekterih sestavljenih besedah take sledove, na pr.: s'očiti, s'leviti, s'rediti, s'žiti, na'römati, na'rnjivati itd. Pis.

³⁾ Tudi Krajnci tam pa tam na Dolenskem in na Notrajskem imajo ü.

Vred.

22. Ktere ljudske šege so pri vas pri porodih, kerstih, ženitbah, kumovanjih (botrinjah), pri smerti in pogrebih? Ktere dalje pri koledovanji, ob novem letu, o velikonoči, o binkošti in sv. rešnjem telesu? Kaj dela ljudstvo na vernih duš dan, na sveti večer in na božični dan? Ktere pesmi se pevajo o taci prilikah?

23. Ali se dobé tiskani zemljovidi (karte) vaše okolice ali podobe posamnih delov? Kje bi se mogle dobiti?

24. Kaj pripoveduje pri vas ljudstvo o Vilah, vešah, copernicah, copernikih? Kaj o Rojenicah, o Kurentu, o Škratelnju, Mori in družih taci bitjih? Kaj o Svetinjah, o živem ognji itd.?

25. Ali je kako posebno mesto, o katerem se pripoveduje, da se tam shajajo Vile ali pa copernice, ali da tam stanujejo? Ali se nahajajo gore, šume (gojzdi), špilje (jame) in rudarske jame, kjer se po narodnem pripovedovanju nahajajo hudi duhovi in mitologičke bitja?

26. Kaj pripoveduje ljudstvo o svojih basnih ali pesmah, o mitologičkih pticah in zviradih: o sôvi, kukavici, golobu, slavcu, beli kači, kuščarjih, o zmaji (lintvernu) itd.? Kaj o zori, soncu, mescu, zvezdah, o mlaji? Kaj o vetrovih in oblakih, o toči in gromu?

27. Kako imenuje pri vas ljudstvo posamne zvezde, kaj mu je rimska cesta ali nebeški pas? Kaj pripoveduje o repatih zvezdah, o utrinjanji zvezd?

28. Ktere verste narodnih pesem poje pri vas ljudstvo? Kaj se pripoveduje ali poje o starih junakih in vitezi? Kaj o bojih in razbojih? — Kakošna je nošnja pri vas, kakošno narečje se govori, ali štokavsko, kajkavsko ali čakavsko?

29. Kteri znameniti človek, bodi si pisatelj, umetnik, duhovnik, vojak ali kaj družega, se je rodil v vašem kraju? Ali bi se mogel dobiti njegov življenjepis?

30. Ali se pečá kdo v vašem kraju z zberanjem ali popisovanjem starin? Ali bi se moglo od njega kaj kupiti ali v dar dobiti za narodni muzeum zagrebski?

Vsaki prijatelj starin in povestnice, posebno pa členu društva za povestnico jugoslavensko se prosijo uljudno, da vsaj na eno, ako je pa mogoče, tudi na več gori stavljenih vprašanj pismeno v katerem kolj jeziku odgovoré in svoj odgovor pošljejo podpisanemu. *) Ivan Kukuljević, načelnik društva za jugoslavensko povestnico v Zagrebu.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XLIX.

V saboto, 18. aprila, se začnejo tovarši že zgodaj na daljno pot v Nazaret odpravljati; pa pri takem odpravljanju je toliko opraviti, da so še le po enajsti uri iz Jeruzalema odrinili. Se vé, da ostali se nismo vés čas do odhoda od njih ločili in pred poldnem nikamor šli.

Po poldne pa grémo že ob eni v cerkev Božjega groba, gledat čudež svetega ognja gerških in drugih razkoljnikov, ker je bila ravno gerška vélika sabota. V cerkvi je bilo že sila veliko ljudi, in čedalje več jih je prihajalo, in okrog Božjega groba pod veliko kuplo jih je bilo poslednjič toliko, da se je vse terlo. Nas in nekoliko francozkih romarjev, še več pa katoličanov iz raznih jutrovih dežel, peljejo frančiškani v lepo shodišče ali na mostovž nad samostanom, da smo od zgorej doli gledali. Spodej v cerkvi je bil že toliki šum in krik in toliko rogoviljenje, da ne morem verjeti, da bi se bili nekdanji molikovavci v svojih tempeljnih kedaj tako nespodobno obnašali kakor tu nevedni in zanemarjeni gerški kristjani pri grobu Zveličarja

*) Tudi iz naših krajev se bo dalo na te vprašanja marsikaj odgovoriti, in da bojo marljivi slovenski pisatelji tudi radi to storili, ni dvombe.

*